

הלכות קריאת שמע סימן סב סג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

מטעם לגמרי, לא יתקרה נסח קריאת שמע או התקנה⁽¹⁵⁾ וכו', וצ"ע לקמן בסימן פד מה שאכתב שם בשם הפריימנדים בענין זה⁽¹⁶⁾.

(15) וכן לענין תפילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' עו ס"ח ד"ה צריך) שמוטב שלא יתפלל כלל במקום המטונף, כיון שעובר בזה על איסור דאורייתא.

(16) שם (ס"ק ז) כתב שמי שרוצה לשתות יברך בבית החיצון או בחדר הבלין בשעה שאין שם בני אדם ערומים, או שיכנס בבית הטבילה במים עד למעלה מערותו ויכסה ראשו ויברך, וישתה שם מעט על מנת לשתות במרחץ, וזה מועיל דוקא כשהכל בבית אחד בתוך בית המרחץ.

[ביה"ל ד"ה שלא יחא]

דאין להמיר משום שהוא אנוס על התקנה שאינו יכול לברכה⁽¹⁷⁾.

(17) והולה המאוששו בבית החולים ואינו יכול לברך, כגון שיש כנגדו צואה או מי רגלים, כתב בשו"ת שבט הלוי (חיו"ו סי' כג) שנחשב כמקום אנוס גמור, ובאופן כזה לא חייבוהו לברך, ויכול לאכול ללא ברכה. והוסיף, שדוקא כשלא יוכל לאכול בגלל זה לפחות יום אחד, שזהו צום שלם ונחשב בודאי בגדר אנוס וצער ולרוב גם בגדר היזק, אבל אם העיכוב הוא רק לזמן כגון כשנמצא במרחץ, אינו נחשב אנוס לפטור אותו מהברכה, שהרי יכול לצאת משם ולברך.

ולענין אכילה לאונן בלא ברכה, כתב לקמן (סי' עא ס"ק ד) שמוטב לאונן לאכול בלא ברכה שהרי אין עליו חיוב לברך. ובביה"ל שם (סי' ד"ה מי שמת) כתב על אוננים שפטורים רק ממצוות עשה, אך חייבים בלא תעשה אפילו אם הוא מדרבנן, וראה מה שכתבנו במשנ"ב שם.

[ביה"ל ד"ה דאין]

וטוב שיקראו או שלא לצאת בזה ודי קריאת שמע⁽¹⁸⁾.

(18) כאן כתב לכוון שלא לצאת, ומשמע שלא די בכך שאין כוונה לצאת, אמנם במשנ"ב לקמן (סי' סה ס"ק ח) כתב שלא יכוון לצאת, ומשמע שלא צריך כוונה שלא לצאת, וראה מה שכתבנו שם, ולעיל סי' מו ס"ק לא.

סימן סג

לישב בשעת קריאת שמע ולא יישן

[משנ"ב ס"ק א]

מהלכה⁽¹⁾.

(1) ודוקא כשהולך בדרך (וכמשמעות לשון השו"ע להלן סי' ג) יכול לקרוא כשהוא מהלך (חוץ מהפסוק הראשון שבקריאתו יש לעמוד), אבל כשמתפלל בבית הכנסת וכדו', כתב המקור חיים (סי' א) שאין לו ללכת, אלא ישב במקום אחד, שאין לך עראי וקלות ראש יותר מזה. מאידך, התורת חיים (סופר, ס"ק ה) כתב שהקורא קריאת שמע בבית הכנסת אין צריך לעמוד אפילו בפסוק הראשון, והביא שכן מבוואר במדרש תנחומא (תחלת פ' לך לך) שהובא בתוס' בברכות (יג, ב). אלא שהוסיף, שמגירסת המדרש תנחומא שלפנינו משמע שגם כשקורא בבית הכנסת יש לעמוד בפסוק הראשון.

[משנ"ב ס"ק ב]

פרקין⁽²⁾.

(2) ולישון בתנוחה כזאת, כתב בשעה"צ לקמן (סי' רלט ס"ק יב)

שאסור. וגם אם כבר נרדם, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' רכג) שצריך להעירו כדי שלא יבוא לידי עבירה. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (שאלת רב ח"ב פכ"ב תשובה ז) שאין צריך להעירו.

ולשכב כך כשאינו ישן (ולא בשעת קריאת שמע), כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' רכא) שאם אין חשש שירדם בתנוחה כזאת, מותר, וכן הורה הגר"ש אלישיב (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות יג, ב). מאידך, דעת החו"א (שונה הלכות סי' רלט ס"ג ושיח השדה ברכות יג, ב) שאסור.

[משנ"ב ס"ק ד]

אפלו רק בפסוק ראשון לבד, מתיב לעשות כן, וכל-שכן אם יכול לקרואה בלישבה⁽³⁾.

(3) ואם הוא חולה שראשו מורס קצת על כריות אך אינו יכול לשבת לגמרי, דעת הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם מהדורת תשס"ו או"ח עמוד נג ס"ק א) שכשם שהנוטה קצת על הצד חשוב כשוכב על צידו, כך מי שיושב קצת, דהיינו שראשו מורס קצת על כריות, או שראש המיטה מורס קצת, חשוב גם כן כיושב, שכן אין צריך לקרואה דוקא על צידו, אלא העיקר שאינו שוכב לגמרי. וראה מה שכתבנו לקמן סי' צד ס"ק ב.

[ביה"ל ד"ה מאחר]

אפלו לכתחלה מפר לשכב על צדו ולקרא⁽⁴⁾.

(4) ובאופן שקורא קריאת שמע על המיטה וכבר יצא חובת קריאת שמע של ערבית, כתב בשעה"צ לקמן (סי' רלט ס"ק ז) שאף שיש מחמירים אפילו בצדו כזה שלא לקרוא קריאת שמע בשכיבה על צידו, בכל זאת המיקל אין למחות בידו, שאפילו בקריאת שמע של חובה דעת רוב הפוסקים להקל לקרואה כשהוא שוכב על צידו.

[משנ"ב ס"ק ה]

ואסור לו להמיר לעשות קבית-שמאי⁽⁵⁾. ואפלו אם אין התקנה בעמיתו לעשות קבית-שמאי אלא לעזר התקנה וכדו'קה, אפלו הדין אסור⁽⁶⁾.

(5) וטעם הדבר, כתב השטמ"ק בברכות (יא, א) שמה יקבעו אחרים הלכה בבית שמאי ויבוא אדם לידי ביטול קריאת שמע, שאם לא ימצא אפשרות להיות מוטה בערב לא יקרא קריאת שמע. והשו"ע הרב (סי' ב) ביאר שכיון שלדברי בית הלל אין מעלה בעמידה, והוא מחמיר לעמוד, הרי נראה שאינו חושש לדבריהם, ואין זה דומה לשאר חומרות שמחמירים מאיזה טעם במה שהקילו חכמים, שאף חכמים היו מודים שיש מעלה בחומרא מאותו טעם, אלא שלא רצו להחמיר.

(6) וכשהוא עיף ונעמד כדי שלא ירדם, כתב הכף החיים (סי' ט) בשם ספר חסד לאלפים שמוטב.

ואם נעמד כבר בברכת 'אהבה רבה', כתב בשו"ת לבושי מרדכי (ד' חלקי שו"ע סי' ריג אות ג) שיכול להשאיר לעמוד גם בקריאת שמע. ואם באמצע קריאת שמע שומע קדיש או ברכו, כתב הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' רד) שמוטב לו לעמוד.

וכן אלו שאין להם מנוחה שדרכם שקמים ויושבים וחוזרים וקמים, כתב הערוך השלחן (סי' ג) שאין להקפיד בזה.

[משנ"ב שם]

ובין ביום ובין בלילה⁽⁷⁾ וכו', אין צריך בזה לקרוא בדיעבד⁽⁸⁾.

(7) והטעם שגם בלילה אין לעמוד, כתב הבי"י (ד"ה מי שרוצה בשם סידור רב עמרם אות כא, ראה שעה"צ ס"ק ה) משום שאם מקפיד לעמוד בקריאת שמע, ביום עובר על דברי בית הלל ועושה כבית

הלכות קריאת שמע סימן סב סג

לגמרי, דאסור להרהר בדבריי'תורה במקום השנפת (בי"ו סי' פ"ה): ה' יצריך שליח צבור להשמיע קולו ב'שמע ו ילכו בשם מוש: ישאל' * כדי שישמעו הקהל וימליכו שם שמים ביהד:

סג לישב בשעת קריאת שמע ולא יישן, וכו ט' סעיפים:

א * קורא אותה (א) מהלך או עומד או שוכב או רוכב על גבי בהמה או יושב, *אכל לא (ב) פרקדן, דהינו שפניו טוחות בפרקע, או משלף על גבו ופניו למעלה, אבל קורא והוא שוכב על צדו: הגה * (מאחר ג) שפניו שוכב ואיכא טרשא (ב) [לעמוד] (הרי"פ מי שמתח). וְאִם הָיָה פֶּעַל בְּשׂוֹר הַרְבֵּה (ד) וְאִינוּ יכול להתהפף על צדו י'או שהיה חולה, *נוטה מעט לצדו וקורא: ב (ה) ה'מי שרוצה (ג) (ו) להתחמיר (ז) לעמוד כשהוא יושב ולקרותה מעמד (ח) נקרא (ז) עברנו: ג (ט) ה'היה מהלך בדרך ורצה לקרות קריאת שמע (י) צריך לעמוד (יא) בפסוק (ז) [ז] ראשון: ד' יעקר הפנה הוא בפסוק ראשון, הלךך

שערי תשובה

[ב] לעמוד. עכ"ט. וְעַן שְׂרִית שְׂבוּתֵי יַעֲקֹב ח"א ישיב על מה שהקשו על דברי הר"מנות שהביא הכ"ס דאם חולה ובעל פשוט יוכלים לישב מלקמן סי' עג שקורא בהתחלה פנים ע"ש ופס' קמ"א ג"כ מה דקשה פשוט מלת פרקדן ע"ש: [ז] ראשון. עכ"ט. וְעַן בִּיתֵי יַעֲקֹב ס"י ע"א דברקון אף שפנהי בעצמו איצ' לעמוד, וברוב אף שאמר פנהי בהמה צריך לעמוד ע"ש, ובא"י קמב דקמ"ב מספד ע"ש:

באר היטב

מקום שאינו נקי אסור להרהר נפש הק"ש רק שיהרהר שמתקב לקרות ק"ש ובכוחה ויצטער על שאינו יכול לעשות פן ויש לו שכר על זה: (ב) לעמוד. תמיה הוא דהקמ"ס שהוא מרה דהאי דינא ס"ל אפלו לכתחלה מתיר כשנוטה לגמרי על צדו, ט"ו מ"א ע"ת, מיהו הניו ודקא על צדו ממש אבל בנוטה מעט על צדו אסור א"כ הוא בעל פשוט: (ג) להתחמיר. קמב ב"ש פ"ו דב"ק סימן מא: מי שמתחמיר בפני רבים בקרב שמתר ואיכא

מתחמיר בפני רבו ורבו מקל מנדין אותו אפלו עבד לשם שמים, ואפלו אין פשוט כל כך להתחיר לא תחמיר נגד רבו אם לא שיש לו ראייה לסתור דבריו עכ"ל: (ג) עברנו. כדאמרנו בפרק ביצה מאן דעבר אדברנו שרי למקרה עברנו: (ד) ראשון. וה"ה רובק מהלך נמי, אבל אם יושב בעגלה או בספינה שפיר יוכל לכוון, ט"ו ופרי"ח. אבל הפ"ח קמב דלא אפרן אלא במהלך בגלגלי אבל רובק על בהמה או יושב בקרון יוכל לכוון היטב ואינו צריך לעמוד, ולכונת

באר הגולה

לחמיר משום שהוא אנוס על הברכה שאינו יכול לברך¹⁷, דנה הנה שפך לומר רק אם היו אומרים חנ"ל דהוא מצוה לברך, ובאמת הלא אסור חנ"ל ברכות דף לו דאסור להנות בלי ברכה, וכעין זה מוכח מסג' אברקם בסיומן יג, ע"ש. ולכך נה, הלא יכול לצאת מהפרטין ולברך ולשתות, או על כ"ל פנים לכנס בבית אמצעי של הפרטין ויהרהר שם הברכה: * כדי שישמענו וכו'. ואפלו מי שאינו מחפז עשה צריך לאמר גמ"כ עמקם, ודברקון בסיומן סה. וטוב שיכון אז שלא לצאת בזה די קריאת שמע¹⁸, כדי שיקרא אחר כך ברכות עם קריאת שמע דבר תורה [פמ"ג]: * אבל לא פרקדן, ובדיעבד יצא, פמ"ג: * מאחר שפניו שוכב, עין במשנה ברורה. והנה זה הל' הוא רק לפי דעת הפ"ה דסמס לשיטת רמב"ם ונה, אבל בבית יוסף פסק בהפוסקים שחולקין על הרמב"ם ונה וסבירא להו דאפלו לכתחלה מתיר לישב על צדו כפשוטו אינו נקרא דרך גאון. והנה הלכה משמע מחברי העלתי תמיד וט"ו ומגד אברקם דיש לתפס בהפסוקים, וכן פסק הפוסק גבורים, אמנם כפסוק אליה ונשא פוסק הפרמ"א וכן במשפחות וכן מצד הדדן עם הפרמ"א, וכן בחדישי ר' יעקבא אינו מצד לומר ולתחמיר יש לפסק בדעת הרמב"ם ונה, עין שם, עליון בודאי יש להתחמיר לכתחלה: * נוטה מעט לצדו וקורא. עין בפרי מגדים שכתב, דאם קשה עליהם הישיבה והעמידה יוכלים אפלו לכתחלה לילך

משנה ברורה

ההוא מטנף לגמרי, לא יתרה נפש קריאת שמע או הברכה¹⁵, רק (ג) יתשב בלבו שמתקב ואינו יכול לקום ויצטער על זה, וה' יראה ללבב למן לו שכר המחשבה בין שהוא אנוס. ונראה פשוט דהשתין בבית הפרטין שלא פדיון עושיין, דברי שם אסור אפלו הרהור, ואינו אנוס לשתיה זו. וְעַן לְקַמֵּן בְּסִימָן פד מה שאכתב שם בשם הפרי מגדים בענין זה¹⁶: א (א) מהלך. עין לקמן בסעיף ג: (ב) פרקדן. ואפלו (ב) משה מעט על צדו גמ"כ אסור, מפני שנקרא ממקבל עליו על מלכות שמים דרך שררה וגאון: (ג) שפניו שוכב. רוצה לומר, ופשוט (ג) פל מה שעליו ואיכא טרש לעמוד ולחזור וללבוש, אבל אם שוכב בחלוקו צריך לעמוד. ועין באור הלכה: (ד) ואינו יכול וכו'. אבל אם יכול להתהפף על צדו אפלו (ז) רק בפסוק ראשון לבד, מהנה לעשות פן, וכל שפן אם יכול לקרותה בישיבה: ב (ה) מי שרוצה וכו'. דהלכה בבית הלל דסבירא להו דהא דכתיב "ובקורן" אין הפנה בעמידה, קרעת בית שמאי, אלא בזמן שדרך בני אדם לקום ממשתם, ואסור לו להתחמיר לעשות בבית שמאי¹⁹. (ד) ואפלו אם אין הכי אסור²⁰, ובין (ה) ביום ובין בלילה²¹: וְאִף־עַל־פִּירְכֵן אין צריך בזה לחזור ולקרות בדיעבד²² [פמ"ג]. ואם יושב ע"ש ויעין בספר מטה יהודא: (ו) להתחמיר. כתב ב"ס של שלמה פרק ז דכבא קמא סימן מא: מי שמתחמיר בפני רבים בדבר שמתר ואיכא למחש' ליהרא, מנדין אותו, והינו אפלו עבד לשם שמים; ואפלו אם אינו פשוט כל כך להתיר לא תחמיר נגד דברי רבו, אם לא שיש לו ראייה לסתור דבריו, עד כאן לשונו: (ז) לעמוד. דוקא בנה הוא דאסור, משום שנקרא לכל דמשום חמרא קעבד, אבל (ו) אם עומד יכול לישב, דאז אינו נראה דמשום חמרא קעבד רק משום דצריך לישב. ודוקא בשחרית, אבל (ו) בערבית אין לו להטות ולישב כשעומד, דנראה דעושה בבית שמאי: (ח) נקרא עברנו. כדאמרנו בפרק ביצה, דמאן דעבר אדברנו שרי למקרי לה עברנו²³. קמב אליה רבה בשם מהרש"ל, דביום הכיפורים קלי עלמא מודים לשרי לעמוד, דאינו עושה משום יתרא אלא מצותו בכה, רוצה לומר, להרמות או למלאכים שנקראים עומדים; והפרי מגדים אסור גם בזה: ג (ט) ה'היה מהלך. אף על גב דלעיל סעיף א משמע דמן הרין מתר לקרות כשהוא מהלך, מכל מקום מצוה מן התבחר לעמוד בשעת פסוק ראשון²⁴, דהוא עקר קריאת שמע, לפי שאינו מושב כל כך ואינו יכול לכוון כשהוא מהלך כפשוטו היה עומד. ובדיעבד אם קרא כשהוא מהלך, אינו צריך לחזור ולקרות [פמ"ג]: (י) צריך לעמוד. רוצה לומר, להתעכב במקום אחד, ומתר לקרותה בין בעמידה ובין בישיבה, ואפלו (ח) לקריאת שמע של ערבית, דדוקא אם משנה מעמידה לישיבה אסור לקריאת שמע של ערבית, משום דנראה שפשוט בבית שמאי, מה שאין פן מהליכה לישיבה. וישב בקרון או בספינה (ט) אינו צריך לעמוד, דיכול לכוון היטב, עין בשערי תשובה ובפרי מגדים²⁵. וברובכ על מה בהמה, יש דעות (י) בין האחרונים, (יב) וכן להתחמיר²⁶: (יא) בפסוק ראשון. ויברקן שם כבוד מלכותו לעולם ועד²⁷ (יג) בכלל

שער הציון

(ג) שלי"ה ופרישה: (ב) ברכות י"ג ע"ב: (ג) מגן אברהם: (ג) פשוט: (ד) פרי מגדים: (ה) בית יוסף וכן כתב בהרי"א בסודו רב עמרם, עין שם: (ו) עשרת זקנים ואלה רבה ומגן גבורים, דלא כפרי מגדים שפסק בזה: (ז) פרי מגדים ומגן גבורים הסכימו להבי"ח ודלא כאלה רבה: (ח) פרי מגדים: (ט) ב"ח וט"ו ושא"י: (י) עין ב"ח וט"ו וסי' ארס: (יא) פרי מגדים ושערי תשובה: (יג) לבוש ומגן אברהם:

הלכות קריאת שמע סימן סג סד

אם קרא ולא כגון לבו (יב) בפסוק ראשון (יג) לא יצא ידי חובתו (יד) *חוזר (ט) וקורא, "ואפלו למאן דאמר מצות אינן צריכות פניה (טו) מורה הכא: ה' אם היה יושן, מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והוא 'ער ממש. מקאן ואילך אין מצערים אותו כדי שיקרא והוא ער ממש, *שאף-על-פי שהוא קורא (ו) (ז) מתנגמם יצא: הגה רד"ן שחיי ושכור עין לקמן סימן צט סעיף א: ו' ה'קורא קריאת שמע (יז) *לא (י) ירמו בעיניו ולא יקריץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו (יח) בפרשה (ט) ראשונה, שהוא עקר קבלת על מלכות שמים, למפני שגראה בקורא עראי, וכתוב 'ודברת בס' ודרשינן עשה אותם קבע: ז' ה'ה עוסק במלאכה ונצדח לקרות קריאת שמע, תפטר ממלאכתו (יט) עד שיקרא פרשה ראשונה, כדי שלא יהא בקורא עראי: ח' האמנין וכן פעל הפית שהיו עושים מלאכה בראש האילן או בראש שורות הפנן קורין קריאת שמע במקומם ואינם צריכים לירד: ט' הפתח אף-על-פי שמשאוי (כ) על כתפו קורא קריאת שמע, אבל לא יתחיל בשעה שטוען ולא בשעה שפורק מפני שאין לבו מישב:

סד דין הטועה בקריאת שמע, ובו ד' סעיפים:

א *קראה למפרע (א) לא יצא. *בפמה דברים אמורים, בסדר (ב) הפסוקים, אבל אם הקדים פרשה לחברתה *אף-

ח טשביא שם
ט שם י כן פרשה
הראש ורבו יונה
ושמן מהר רב האי
כ יוקא ייש ל הרי"ף
הקרב ב דברכות
מ שם בנפולט ט"ו
נ שם ה'השליט
ה ע"א

א בנפולט ט"ו ב ר"מ
קרב ב מלכות
קריאת שמע

באר היטב

ראשון בבגה לאמר שפסוק ק"ש צריך לחזר לראש, מ"א ועין במ"א סי' סד ס"ק א: (י) מתנגמם יצא. ו"ה"ה אנס אחר. עין בספר מנחת כהן ובפרי"ח סימן סד ובמ"א סי' זה אי ק"ש דאורייתא הוי רק פסוק ראשון או פרשה ראשונה ושניה או ג' פרשיות ע"ש, ועין בהפני"ט בספר קריאת ספר: (י) ירמו. משמע קצת בינא דף יט דאפלו לערך מצוה אסור לרמו, מ"א: (ב) ראשונה. והרמב"ם לא כתב בפרשה ראשונה, דגם בפרשה שניה איכא אסורא אלא ולא הוי מגנה אלא בפי ראשונה, כסף משנה, ה"ר"ם, מ"א. ונראה לי דלערוך מצוה סתם לרמו בפרשה שניה אף להרמב"ם, דאליכ"כ קשה על רב היאך היה סתור בידה בן קבוטל

פסוק ראשון בלחוד לא אמרינן רובכ מהלך דמי ע"ש. עוד למד בה"ח מהר"ם הרמב"ם והשאר קורא כשהוא מהלך דקמ"ל דאסור לעמוד כל הפרשה דנראה בעושה כב"ש, וט"ו חולק עליו וקחב דליכא קפידא אלא ביושב ועומד משא"כ במהלך ועומד דבנה ביה נפי מורה דשפיר עבד, וכ"כ מה"מ דאין אסור במי שעומד כל הפרשה. ופשוט דבשכמל"ו בכלל פסוק ראשון הוא, לבוש. והב"ח קחב דצריך לעמוד עד על לבקו, ועין לעיל סימן נח סעיף ג: (ס) וקורא. ר"ל בלחש כמש"ל סי' א ס"ק ט, או ממתין איה זמן ואח"כ חוזר וקורא, ודלא משתתין אותו אא"כ קורא ב"פ רצופים, עין ט"ו. ואם נזכר שלא קרא פסוק

משנה ברורה

פסוק ראשון הוא, (יג) ויש מחמירין עד 'על לבקו'⁽¹³⁾, ומשם והלאה (יד) מתר לקרותה בהליכה או בעמידה: ד (יב) בפסוק ראשון. עין סעיף-קטן יא דהוא הדין 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', (טו) ואם לא כן בו, גס'פן צריך לחזר ולקרות בכונה⁽¹⁴⁾: (יג) לא יצא. אפלו (טו) אם קדם שהתחיל לקרות נתפנן לקים בהקריאה המצוה עשה דקריאת שמע, מכל מקום כל שבאמצע פנה לבו לדברים אחרים⁽¹⁵⁾ הרי לא קבל עליו מלכות שמים בהסקמת הלב⁽¹⁶⁾: (יד) חוזר וקורא⁽¹⁷⁾. (יז) בלחש, שלא יהיה נראה במקבל שמי רשיות חס ושלום, ועין לעיל בסימן סא במשנה ברורה סעיף-קטן כב. ואפלו (יח) אם כבר קרא כל פרשת 'שמע' - והיה אם שמע' ואחר-כך נזכר שלא קרא פסוק ראשון בכונה, צריך לחזר ולקרות כל הפרשה 'שמע', דאם לא יקרא רק הפסוק ראשון הוי בקורא למפרע דאינו יוצא, דלקמן בסימן סד. ואם נזכר באמצע פרשת 'היה' או שמע', (יט) יגמר עד 'ויאמר' ויתחיל ויקרא 'שמע' עד 'היה' או שמע' ויחזר לפרשת 'ויאמר'⁽¹⁸⁾: (טו) מורה הכא. דאף-על-פי שאין מתפנן לצאת בנה ידי המצוה, על-כ"ל פנים צריך פננת הלב בכל פסוק ראשון, כדי שיקבל עליו על מלכות שמים: ה (טז) מתנגמם⁽²⁰⁾. והוא הדין (כ) אנס אחר המבטל בנתו, יצא

באר הגולה

ולשכב מעט על צדו ולקרא אם אינם יכולים על צדו ממש: * חוזר וקורא. עין בפרי"מגדים דמספק אם הוא מקאורייתא או מדרבנן⁽¹⁹⁾: * שאף-על-פי שהוא קורא וכו'. עין במשנה ברורה. ואם נזכר משנה ואינו יודע באיזה מקום הוא עומד, עין לקמן בסימן סד סעיף ב ומשנה ברורה שם: * לא ירמו. עין במשנה ברורה דיש מחמירין גם בפרשה שניה, ומכל מקום נראה לי דיש להקל בפרשה שניה למי שרגיל הרבה בשאיפת טבאק ואי אפשר לו לקמן מהמת זה. עין לקמן בסימן קד בשערי-השובה סעיף-קטן א⁽²²⁾: * במה דברים אמורים בסדר הפסוקים. אם קרא פסוק 'יהי הדברים' וגו' קדם 'ויאמב' לחזר ויקרא רק פסוק 'יהי הדברים' ולא 'ואמב' אף דבעת הקריאה קראה אחר 'יהי הדברים', מכל מקום עכשו הוא בסדר. וראה מימא דף ס במשנה: הקדים דם השעיר לדם הפר וכו', עין שם. ולפי זה אם נאמר דפסוק ראשון בלבד הוא סדאורייתא, לא יציר הפעוט ד'יהי' רק אם שנה התבות של 'שמע' למפרע, דאם יקרא הפסוק 'שמע' לבסוף בודאי יצא. ואין לחזק דהכא גרע, כיון דבעת הקריאה היתה נקראת בהפוך הפרשה ועמה אינו מסתנה, דנה אינו, דאדריכה מסתמרא דהכא צריך, דלא גרע מאם לא קרא שאר הפסוקים כלל: * אף-על-פי שאינו רשאי יצא וכו'. עין בבאור הנ"ל בסעיף ב שכתב ולכאורה מוכח מהתוספתא דלא סתמב"ם, ורודח לומר דמתרנבן לא יצא בכל זוגי. וכן בהפרי"מגדים במשניות ונתב מספק כנה דאיכא דמדרבנן לא יצא. ודע דהפרי"מגדים הוים בערין עיון בעקר הדין. למה בכתובת הפרשיות פסק השלחן-צדוק ביהודה דבעה בסימן רפח וגם הרמב"ם נזכר דפסול שלא בסדר, אף דשם גס'פן אין הפרשיות סמוכות זה אחר

דהרי על-כ"ל פנים קרא פלה, אבל אם נשתקע בשנה ולא קרא, לא יצא⁽²¹⁾. דהרי על-כ"ל פנים צריך לקרותה פלה. ודע (כא) דיש שלש דעות בין הפוסקים: יש אומרים דרק פסוק ראשון בלבד הוא מן התורה, ויש אומרים דכל הפרשה ראשונה הוא מן התורה, ויש אומרים דגם השניה הוא מן התורה⁽²²⁾; ופרשה יציאת מצרים, ונתקנו להנזכר בזמן קריאת שמע. ועין לקמן בסימן סד במשנה ברורה ובשערי-השובה שם: ו' (זי) לא ירמו⁽²³⁾. ואפלו לרבר (כג) מצוה אסור לרמו⁽²⁴⁾, וכל-שכן שאסור לשאף (כג) טבאק בקריאת שמע⁽²⁵⁾: (יח) בפרשה ראשונה. ויש מחמירין (כד) גם בפרשה שניה; אף לדברי-מצוה לכלי עלמא מתר לרמו בפרשה שניה⁽²⁶⁾, אבל (כז) להפסיק להדיא לא. ועין לקמן בסימן סו: ז' (יט) עד שיקרא וכו'. משמע דמפאן והלאה מתר אפלו בברכות קריאת שמע, וכן מבאר בהדיא בסימן סו בבית-יוסף בדבור המתחיל ומ"ש רק אם ארעו וכו', עין שם, ועין לקמן בסימן קצא בט"ו סעיף-קטן א, וצריך עיון גדול⁽²⁸⁾: ט' (כ) על כתפו. ואפלו (טו) אם המשאוי הוא של ד' קבין, דלגבי תפלה אסור לקמן בסימן צו סעיף ה, לגבי קריאת שמע מתר⁽²⁹⁾: א (א) לא יצא. שאמר 'יהי הדברים האלה' וגו', בהנזקתו זה; ואף פרשת 'ויאמר', כשמתקנו רבנן לאמרה משום מצוה זכיית יציאת מצרים, גס'פן כעין זה תקנוה: (ב) הפסוקים. וכל-שכן אם סרס את התבות [פמ"ג]:

שער הציון

(יג) ב"ח: (ד) ט"ו ומגן אברהם, דלא כב"ח: (טו) פרי"מגדים: (טז) מוכח מבית-יוסף בשם הרשב"א: (יז) אחרונים: (יח) מגן אברהם: (יט) דרך-החיים: (כ) מגן אברהם: (כא) פרי"מגדים ע"ש: (כב) מגן אברהם: (כג) סיי"אד"ס: (כד) מגן אברהם בשם הספ"ק משנה: (כז) מן מוכח בימא י"ט ע"ב: (כו) הנ"ל:

הלכות קריאת שמע סימן סג סד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

וַיֵּשׁ מִקְמִירִין עַד "עַל לִבְכָּךְ"¹¹³.

13) הוטעם שלדעה זו יש לעמוד עד "על לבכך", ביאר הא"ר (ס"ק ט) שדעה זו סוברת שלקראת קריאת שמע בשעה שהולך דינו חמור יותר ממי שאינו מכוון, כדי שלא יראה כקורא קריאת שמע בדרך עראי.

[משנ"ב ס"ק יב]

וְאֵם לֹא כֶּגֶן בּוֹ, גַּם-כֵּן צָרִיךְ לְחַזֵּר וְלִקְרוֹת בְּכִנְיָהּ¹¹⁴.

14) ומי ששכח לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', כתב בביה"ל לעיל (ס"י סא ס"יג ד"ה אחר) שאם אמר וזהבתי אין צריך לחזור עבור זה, אלא יאמרנו במקום שנוכר.

וכן לענין מי שלא כיוון ב'ברוך שם כבוד מלכותו' וכו', כתב הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' קצט, ובשו"ת הלכות ס"י סא ס"יא) בדעת הביה"ל הנ"ל, שאם התחיל כבר וזהבתי אין צריך לחזור, וכן כתב הערוך השלחן (ס"ו).

ולענין אמירת 'שלוש' באמצע קריאת שמע, כתב לקמן (ס"י סו ס"ק יא) שלא יפסיק לאמירת 'שלוש' בין 'שמע ישראל' ל'ברוך שם כבוד מלכותו' כיון שגם 'ברוך שם' בכלל היחוד, וכן בשו"ע לעיל (ס"י סא ס"יד) כתב שיש להפסיק מעט בין 'ברוך שם' ל'ואהבת', וביאר המשני"ב שם (ס"ק לא) ש'ברוך שם' בכלל קבלת מלכות שמים. אכן, ברמ"א (שם) כתב שיש להפסיק מעט בין 'אחד' ל'ברוך שם כבוד', כיון שעיקר קבלת עול מלכות שמים הוא בפסוק ראשון.

[משנ"ב ס"ק יג]

מִקְלֵ מִקּוֹם כָּל שְׂבָאֲמָצַע פְּנֵה לְבוֹ לְדַבְּרִים אַחֲרֵיהֶם¹¹⁵ הָרִי לֹא קָבַל עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּהִסְתָּמַת הַלֵּב¹¹⁶.

15) וכשפנה ליבו לדברים אחרים, כתב בביה"ל לקמן (ס"י קא ס"א ד"ה המתפלל) לענין תפילה, שאף אם יכוון בהמשך, כיון שהפסיק בין התיבות במחשבות לדברים אחרים יש לעיין לענין דיעבד, אך לכתחילה יש להזהר בזה מאד, ומקור דבריו מהרשב"א שמוכרז כאן בשע"ח (ס"ק טז) לענין קריאת שמע.

16) ובטעם הדבר שדוקא בפסוק ראשון הכוונה מעכבת, כתב לעיל (ס"י ס ס"ק יא) כיון שבו יש עיקר קבלת עול מלכות שמים ואחרותו יתברך, וראה מה שכתבנו שם לענין הכוונות בפסוק זה.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְחֹזֵר וְקוֹרֵא¹¹⁷ וְכוּ', וְאֵם נִזְכָּר בְּאֲמָצַע פְּרִשְׁת "וְהָיָה אִם שָׁמַע", יִגְמַר עַד "וַיֵּאמֶר" וְיִתְחִיל וְיִקְרָא "שָׁמַע" עַד "וְהָיָה אִם שָׁמַע" וְיִחְזֹר לְפָרֶשֶׁת "וַיֵּאמֶר"¹¹⁸.

17) ואם לאחר שהתחיל את הפסוק 'שמע ישראל' נזכר שלא כיוון בו, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"י ס"י טז) שיכוון אפילו באמצע הפסוק היכן שנוכר, ולדעת החזו"א (דעת נוטה עמ' קצח, ועמ' טז) גם אם נזכר שלא כיוון בפסוק הראשון רק לאחר שסיים לאומרו, מועיל לכוון את כוונות הפסוק בלא לחזור עליו. והוסיף הגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' קצח) שדוקא כשלא הסיח דעתו מפסוק זה, אמנם הוסיף (בספרו שיה השדה ח"ג ברכות יג, ב) שבמשני"ב (ס"י סא ס"ק כב וס"י קא ס"ק ד) מבואר שלא מועיל לכוון לאחר מכן. וראה מה שכתבנו לקמן ס"י קא שם.

ומי שהוא אנוס ויודע שלא יוכל לכוון אפילו בפסוק הראשון, כגון שנמצא במקום מסוכן ואין דעתו מיושבת עליו לכוון, הסתפק הפתחי תשובה (ס"ד) אם חייב לקראת קריאת שמע.

18) מבואר שקריאת הפרשיות שלא על הסדר מועילה, ובביה"ל לקמן (ס"י סד ס"א ד"ה אע"פ) כתב שיש מפקפקים שאולי מדרבנן לא יצא אם לא אמר את הפרשיות בסדרן.

[ביה"ל ד"ה וחזור וקורא]

דְּמַסְפֵּק אִם הוּא מְדַאֲוֵינָא אוּ מְדַבְּרָנָא¹¹⁹.

19) ונפקא מינה בזה, כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק ג) כשמסופק אם כיוון בפסוק ראשון, שמדאווייתא צריך לחזור ומדרבנן לא. אכן, במשני"ב לקמן (ס"י סד ס"ק ז) כתב, שאם אינו זוכר אם כוון בפסוק ראשון, צריך לחזור ולאומרו.

[משנ"ב ס"ק טז]

מִתְנַמְנָם¹²⁰ וְכוּ', אִם נִשְׁמַקַּע בְּשֵׁנָה וְלֹא קָרָא, לֹא יִצְא¹²¹ וְכוּ', וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּגַם הַשֵּׁנָה הוּא מִן הַתְּוֹרָה¹²².

20) וגדר מתנמנם, כתב לקמן (ס"י תרצ ס"ק לט) שהיינו שקוראים לו ועונה וכשמוזכרים לו דבר, הוא נזכר, אך אינו יודע לענות סברא, אלא שמ"מ יכול לכוון לצאת.

21) ומי ששקע בשינה ולא קרא אף את הפסוק הראשון של קריאת שמע וכן לא התפלל ומתקרב סוף זמן קריאת שמע ותפילה, האם חייבים להעירו [ומה שכתב השו"ע כאן 'שהיה ישן' כתב המקור חיים (ס"ה) שהיינו מתנמנם], דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה מלואים ס"י יב והע' ו) שראוי להעיר אותו כדי שיקרא קריאת שמע ויתפלל, שאף שאין עליו חיוב כלל ולא יענש על זה מפני ביטול עשה, כיון שאנוס הוא, מ"מ הסברא היא שיש לזכותו שלא יפסיד מצות קריאת שמע ותפילה [ובהערה שם הביא את המקור חיים הנ"ל]. מאידך, בשו"ת קרן לדוד (ס"י יח) ובשו"ת שבת הלוי (ח"ח ס"י לח) כתבו, שכונות השו"ע שכתב 'היה ישן' היא אפילו ישן ממש ולא רק מתנמנם, ועל זה כתב השו"ע שמעיקר הדין מצערים אותו ומעירים אותו כדי שיקרא על כל פנים את הפסוק הראשון של קריאת שמע.

22) ו'ברוך שם כבוד מלכותו' וכו', כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ה) שאף לדעה זו ששתי הפרשיות מהתורה, מ"מ 'ברוך שם כבוד' וכו' חיובו רק מדרבנן.

[משנ"ב ס"ק יז]

לֹא לְרִמּוֹז¹²³, וְאִפְלוּ לְדַבֵּר מִצְוַת אֲסוּר לְרִמּוֹז¹²⁴, וְכַל-שֶׁפֶן שְׂאֲסוּר לְשִׂאֵף טַבָּאָק בְּקְרִיאַת שְׁמַע¹²⁵.

23) וכן כשקורא קריאת שמע שעל המיטה, כתב הבן איש חי (שנה א פ' וארא אות יג) שאסור לו לרמוז. ולענין הקורא קריאת שמע שלא בזמנה עם ברכתיה, דעת הגר"ח קניבסקי (שאלת רב ח"א עמ' קעו) שגם בה אסור לרמוז או לקרוץ.

וכששותק באמצע קריאת שמע, כתב הפתחי תשובה (ס"ו) שגם אז אסור לרמוז, והוסיף שלרש"י והריטב"א שכתבו (יומא יט, ב) שהטעם שאסור לרמוז הוא כיון שמפריע בכוונה, יש לומר שאם יפסיק באותו זמן מלומר קריאת שמע, יהיה מותר לו לרמוז, ובחסד לאלפים (ס"ה) ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ו תשובה ז) כתבו שגם אז אסור ברמזיה, כיון שאין איסור הרמזיה מטעם ביטול הכוונה אלא משום שנראה כקורא עראי.

ובדיעבד, גם אם עבר ורמוז באמצע קריאת שמע, כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' קריאת שמע ה"ח) שיצא ידי חובה, וכן כתב בביה"ל לקמן (ס"י קצא ס"ג ד"ה בעודו) לענין מי שהתעסק באיזה דבר באמצע ברכת המזון.

24) ולרמוז כדי למנוע מחבירו עשיית מעשה איסור, כתב הכף

מילואים הלכות קריאת שמע סימן ס סא

המשך מעמוד צד

ולחשיג כבוד, ביטל עשה זו ועונשו גדול, וכן האריך בזה בספרו שם עולם (ח"א פ"ב).

והוסיף בספרו חובת השמירה (פ"י אות ה) שכשאומר 'שמעתם את דברי אלה על לבבכם' שהוא קבלת עול מצוות, שיתבונן על עצמו שלא לעבור על לאוין ועשין התלויים בדיבור ובמחשבה, כי כולם הם דברי ה' יתברך.

[משנ"ב ס"ק ג]

לקבל עליו על מלכות שמים, להיות נהג על קדוש השם המיוחד, דנהו: "בכל נפשך"¹⁰.

2) כוונה זו להיות נהג על קדוש השם, כתב החיי אדם (כלל כא ס"א) בשם הוזהר שיכון אותה מיד אחרי המילה 'אחד'. ועוד כתב שם שידמה בדעתו כאילו הוא נשרף עכשיו על קדושת שמו ויחשב לו כאילו עשה בפועל ממש. ומלבד זאת כתב החיי אדם (שם ס"ג) שבמילים 'ובכל נפשך' יכון לקיים מצות עשה של אהבת ה' אפילו נוטל את נפשך.

(פס"ו אות כח) שיראה להכניס אהבת ה' יתברך בלבו שלא יהיה כדובר שקר ח"ו, ובספרו שמירת הלשון (ח"ב חתימות הספר פ"ב) כתב גם כן שכשאומר 'ואהבת' יראה להכניס בלבו אהבת ה' ויתבונן בגדלות הבורא ורוממותו. והוסיף שאם קשה לו לכוון כל זה בעת קריאת שמע, יראה להתבונן בזה על כל פנים פעם אחת ביום, וטוב שיתבונן בזה אחרי צאתו מביט הכנסת לפני שיכנס לביתו לאכול, כמו הרבה מצוות שאין לאכול לפני קיומן.

וכיצד יגיע האדם לאהבת המקום ברוך הוא, כתב בביה"ל לעיל (ס"א א ס"א ד"ה הוא כלל) שיגיע לכך על ידי התורה, שכך נאמר בספרי (דברים פ"סקא ל"ג) 'ואהבת' - איני יודע כיצד לאהוב את המקום, תלמוד לומר 'יהיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך', שמתוך כך שילמד יכיר את גדולתו של הקב"ה שאין לו ערך ולא קץ, תתיישב האהבה בלבו בהכרח, ויעריך בלבו כי כל מה שיש בעולם מעושר ובנים וכבוד, הכל הוא כאין נגד אהבתו יתברך, ויתגיע תמיד בבקשת חכמת התורה למען ישיג ידיעה בהשם, והקובע את מחשבתו בענינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמים, רק להתענג

הלכות קריאת שמע סימן סב סג

המשך מעמוד צד

[משנ"ב ס"ק ט]

מצוה מן המבחר לעמוד בשעת פסוק ראשון¹¹.

10) אמנם, בביה"ל לקמן (ס"י עב ס"ד ד"ה וכל) כתב שאת הפסוק הראשון לדברי הכל 'אסור' לקרוא כשהוא מוהלך.

[משנ"ב ס"ק י]

צ"ע בשערי תשובה ובפרי מגדים¹¹ וכו', ונכון להקמיר¹².

11) לענין המנהיג את הקרון איך יקרא קריאת שמע, שהשערי תשובה (ס"ק ב) כתב שאף המנהיג את הקרון אין צריך לעמוד, והפמ"ג (משב"ז ס"ק ב) כתב שיעמוד בפסוק הראשון.

12) ולענין תפילת הדרך כשרוכב על בהמה, כתב לקמן (ס"י ק"י ס"ק כג) שיעמוד עמה, כיון שאם ימשיך לרכב נחשב כמהלך. והוסיף, שהוא הדין אם יושב בעגלה, אינו צריך לרדת ממנה, אלא שאם אפשר לו יעצור את נסיעתה ויאמר תפילת הדרך.

שמואי, ובלילה אף כביט שמאי לא עושה, שהרי לדבריהם אסור לעמוד בלילה.

8) ואף אם נעמד כדי לעשות כביט שמאי ולא כדי לעורר את הכוונה, כתב הפמ"ג (אי"א ס"ק ב) בתחילה שיתכן שצריך לחזור ולקרוא, ולמעשה סיים בצריך עיון.

[משנ"ב ס"ק ח]

כדאמרינן בפרק פ"ה, מאן דעבר אדנפנן שרי למקריה עבריןא⁹.

9) ואף שעל העובר על דברי חכמים כתוב בגמרא (ברכות ג, ב) שחייב מיתה [הואב לקמן ס"י תסח ס"ק כג], ביאר הפמ"ג (אי"א ס"ק ב ד"ה דע) שהגמרא מדברת ברצח לעשות כדברי בית שמאי, והשו"ע כאן מדבר באדם שמחמיר לעמוד כיון שרצה לעורר כוונתו, ובכל אופן נקרא עברין כיון שעבר על דברי חכמים.

הלכות קריאת שמע סימן סג סד

המשך מעמוד 194

ס"י רמז ס"ק א) והמקור חיים (ס"י סו סוף ס"א) שצריך לקום, וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (ס"י נה), והחזו"א (דעת נוטה עמ' ר"א הע' 49) הורה שאפילו בפסוק הראשון יש לקום. מאידך, האדר"ת (צורה), אהל ברוך עמ' עט) הורה שבפרשה הראשונה אין לקום, אבל בפרשה השניה נראה שצריך לקום, ולמעשה סיים בצ"ע. ובשו"ת שבת הלוי (ח"ו ס"י קמו) כתב שבאמצע הפרק פטור מלקום, אבל בין הפרקים נראה שחייב.

25) ולקנח את אפו, כתבו הבן איש חי (שם) והקפ החיים (ס"ק כו) שאם הוא קינח בעלמא, אסור כמו שאסור לשאוף טבק, אכן אם יש בזה משום כבוד הבריות, מותר ואפילו בפרשה הראשונה, ובעת הקינח יפסיק את הקריאה. וכן לנופף במניפה בימי הקיץ כדי להקל מזההום, כתבו הבן איש חי (שם) והקפ החיים (ס"ק כו) שאסור באמצע קריאת שמע.

החיים (ס"י סו ס"ק ז) בשם הריטב"א (יומא יט, ב) שאם אין אפשרות אחרת, מותר לו לרמוח ואפילו להפסיק בדיבור, שהרי לא גרע משאלת שלום שמותרת מפני היראה, וכבוד שמים עדיף, וכן כתב המקור חיים (ס"י).

ההאוסף צדקה בעודו קורא קריאת שמע, כתב הבן איש חי (שנה א פ' ו' ארא אות יג) שאף שזה לדבר מצוה, מי"מ אסור לעשות כן.

ולענין נתינת צדקה באמצע קריאת שמע, כתב הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה מתנות ענים פ"י צ"ה"ל ס"ק צו) שבאמצע התפילה יתכן שפטור, משום שהעוסק במצוה פטור מהמצוה, אלא שהוסיף (איש ישראל פ"כ הע' פג) שאם רוצה בכך מותר לתת צדקה אף בפרשה הראשונה של קריאת שמע.

ולקום בפני תלמיד חכם באמצע קריאת שמע, כתבו הכריכי יוסף (יורד